

FORORD

Publiceret: 4. marts 2024

Af: Anja Svejgaard Pors, Mie Plotnikof, Justine Grønbæk Pors og Holger Højlund

I og omkring daginstitutioner, skoler og ungdomsuddannelser er der fokus på at lede børns fremtid på rette vej. Børnene skal være uddannelsesparate og indgå i nye former for uddannelsesvejledning, bl.a. med fokus på karrierelæring og praksisorientering (Barnes et al., 2011; Einarsdottir et al., 2023). I den ledelse, børnene inviteres med i, er der sket et skift, hvor fokus er flyttet fra et relationelt forhold mellem elev og vejleder, hvor eleven modtager vejledning til, at eleven ansvarliggøres for sin egen læring om fremtidige potentialer i et arbejdsliv. Børns talenter skal i stigende grad opdages og opdyrkes - gerne så tidligt som muligt - og disse talenter og interesser skal helst passe til bestemte politiske behov og orienteringer (Barnes et al., 2020). En vigtig nuværende orientering er de såkaldte STEM-fag (Science, Technology, Engineering & Mathematics) samt erhvervs- og professionsuddannelser - ikke mindst pga. en allerede tydelig mangel på arbejdskraft inden for disse områder (Caprile et al., 2019; DEA, 2019).

En forandring af feltet for uddannelsesvejledning løber ad flere spor. Børn og unge involveres på nye måder, og samtidig er midler blevet fjernet fra vejledningsopgaven, og vejledningsarbejdet er blevet omorganiseret. Vejledning var tidligere et tilbud til alle børn på alle skoler, der foregik stedsspecifikt med bestemte personer. Medmindre den unge vurderes ikke-uddannelsesparat, er det i dag op til den enkelte elev selv at finde inspiration blandt en mangfoldighed af aktører. Feltet for uddannelsesvejledning har været i bevægelse begrebsligt og ansvarsmæssigt - og samtidig er det ekspanderet (Einarsdottir et al., 2023; EVA, 2022a; 2022b; Undervisningsministeriet, 2017). I dag søger en række af såvel NGO'ere som offentlige og private organisationer at bidrage til at styrke og ofte også forme børn og unges drømme om uddannelse og karriere. Dette er hjulpet på vej af politiske tiltag om åben skole, karrierelæring og samarbejde med interessenter i erhvervslivet.

Private, kommercielle og interessebårne aktører og fonde kan aktuelt skyde ressourcer i uddannelsesvejledning ved at stille sig til rådighed, bidrage til materiale og gøre sig interessante for fremtidens eftertragtede arbejdskraft ved at tilbyde afvekslende og velkuraterede aktiviteter for børn og unge. Når private aktører engagerer sig, er det ofte i kombination med uddeling af merchandise, lækker mad og goodiebags til de nysgerrige og søgende unge. STEM-fag og de erhvervsrettede uddannelser gøres herigennem sjove, tilgængelige, praktiske og legende-lærende på tværs af forskellige aktører og interessenter, ikke mindst pengestærke aktører (Plotnikof & Pors, 2024). Og her er der masser af midler til at 'lege' med læringsstoffet og skabe fremtidsscenerier på tiltrækkende måder, fx med adgang til veludstyrede laboratorier og inspirerende læringsmiljøer, og med forskelligartet og velproduceret undervisningsmateriale.

I dette temanummer interesserer vi os for uddannelseslandskabet og for de måder, hvorpå børn og unge ledes på vej i formel og uformel uddannelsesvejledning. Er pluraliteten af aktører problematisk, eller er det frugtbart med flere interessenter og ideer? Er alt dette bare gammel vin på nye flasker? Eller...? Bidragende til dette temanummer undersøger uddannelsesvejledning med kritiske, konstruktive, historiske, vilde og legende perspektiver. Temanummeret retter et særligt blik mod ledelse og styring af børn og unges valg af veje i uddannelse og de betingelser for ledelse og professionelt arbejde med dannelse, uddannelse og uddannelsesvalg, som opstår, når et væld af forskellige aktører søger at bidrage til formningen af børn og unges interesser og uddannelsesvalg.

Temanummerets forskellige bidrag belyser virksomheder, kulturinstitutioner, private fonde og NGO'ere. Gennem oplevelser, kampagner og materiale mobiliseres de unge, og der etableres ruter mod fremtidens uddannelse og arbejde. Imens den offentlige uddannelsesvejledning er blevet skåret ned til et minimum, accelereres private virksomheders bidrag til at forme børn og unges aspirationer og drømme - ofte i retning af STEM. Med glitrede kampagner, følelsesladede videoer, tillokkende STEM-legetøj, underholdende læringsforløb, medrivende oplevelser på 'kode-camps' samt hyggelige mor-datter tech-brunches bliver børn og unge ledt i retning af ønskværdige uddannelsesvalg.

Dette nye felt for uddannelse og vejledning kalder på viden om og refleksion over, hvordan formelle uddannelsesledere, vejledere og lærere kan forholde sig til disse nye aktører og deres interesser. Samtidig kalder det på en fortløbende refleksion over, hvordan de forskellige tilbud

er med til at skabe muligheder for børn og unges læring, dannelse og uddannelse. Hvilke vidensformer, diskurser og figurer sættes i dag i spil for at motivere børn og unge til at vælge uddannelse? Og hvilke (u)muligheder giver de børn og unge i forhold til valg af uddannelse, livsduelighed og udvikling af (faglig) identitet? Hvilke begreber, praksisser og sociale teknologier er dukket op i forsøget på at stimulere børn og unges interesser og uddannelsesvalg? Og hvad betyder de for hvordan man som uddannelsesaktør kan arbejde med ligestilling fx i forhold til køn og klasse?

Bidragene til særnummeret undersøger på forskellige vis, hvordan (ledelse af) uddannelsesveje, håb, aspirationer, retning og identitetsmuligheder bliver til undervejs i formelle og uformelle vejledningsforhold og på intenderede og uintenderede måder. De forskellige bidrag kan kvalificere diskussioner af, hvordan den måde ledelse af vejledning og uddannelse af børn i dag er lagt i flere hænder både er frigørende og samtidig iværksætter nye former for styring af børns og unges blik for fremtiden.

I artiklen "Lyserøde drømme" undersøger Anja Pors og Mie Plotnikof, hvordan forhåbninger om 'flere piger i STEM-fag' influerer (kønnede) distribuerede uddannelsesvejledningstiltag. Analysen udfolder først en politisk drøm om at få flere unge til at interessere sig for STEM, bl.a. via distribuerede vejledningsindsatser. Derefter viser analysen, hvordan *pigen* som kønnet figur konstrueres diskursivt som både problem og løsning i denne drøm. Initiativer rettet mod piger udvider STEM ud over naturvidenskabelige diskurser og peger på *pigens* mulighed for at redde verden. Dette skaber dog også modsætningsfyldte spændinger, da kønnede stereotyper om det feminine som lyserødt og omsorgsfuldt (re)produceres i materialer, sprog, aktiviteter, og rollemodeller, hvilket kan have utilsigtede performative effekter på pigers interesse i STEM.

Bo Klindt Poulsen undersøger uddannelsesvejledning i grundskolen fra 2001-2019. Med inspiration fra Foucaults begreber om magtformer analyserer Poulsen de styringsrationaler, der sætter betingelser for uddannelsesvejledning. Poulsen identificerer tre historiske faser og en bevægelse hen imod, at vejledning skal bruges til at sikre vækst og beskæftigelse. Ledelse af vejledning får dermed til opgave at gøre vejledningen samfunds(økonomisk) ansvar samt at sørge for at de vejledte tilegner sig hensigtsmæssig uddannelsesadfærd.

I artiklen "When A Girl Plays with Barbie, She Imagines Everything She Can Become" diskuterer Jette Sandager, hvordan glitter og glitrende objekter indgår i strategier rettet mod piger og

unge kvinder. Sandager tager udgangspunkt i to specifikke Barbi-universer og argumenterer for, at Barbie-universernes stereotype præsentation af piger i naturvidenskabelige miljøer udfordrer en diversitets-orienteret inklusion af piger i STEM.

I artiklen “Aspirationer i klimakrisens tid - om afbrydelser og åbninger for alternative fremtider” udfolder Sharon Kishik en empirisk-funderet analyse af en ung kvindes fremtidsaspirationer. Artiklen tilbyder et analytisk blik for det tilknytningsarbejde, som er på spil i unges fremtidsaspirationer, samt et blik for de øjeblikke, der kan afbryde disse og give plads til alternativer. Artiklen er baseret på dybdegående interviews om aspirationer i samspil med bredere politiske forhold i klimakrisens tid og hvordan dette kan få implikationer for unges livsvalg, nye forståelser af deres muligheder og potentielle alternative fremtider.

I casen “Bliv STEMt af (kønnede) atmosfærer, materialer og drømme! Om indsatser for at tiltrække flere piger til STEM” giver Jette Sandager og Mie Plotnikof et konkret indblik i, hvordan tværgående indsatser – fx af politiske, industrielle og uddannelsesaktører – søger at inspirere og tiltrække særligt piger og kvinder til STEM uddannelser. Casen viser helt konkrete eksempler på, hvordan sådanne indsatser kan foregå. Forskellige interesser, materialer, samfundsudfordringer og fremtidsdrømme sammenvæves med henblik på at mangfoldiggøre STEM. Casen bidrager også med kritiske, reflektive spørgsmål til ledere og interessenter, samt studerende, der er involveret i STEM-feltet.

Til sidst bidrager Frederik Boris Hylstrup Olsen med et essay, der kredser om folkeskolens gængse måder at italesætte fremtiden for børn og unge på. Artiklen foreslår at skabe vildledelse i uddannelsesvejledningen. At give rum for at fare vild i tid og sted. At ophæve idealet om retning, mening og mål i børn og unges uddannelsesveje. Essayet trækker på forskellige former for begrebsliggørelse og fremskriver herigennem en vildskabens ontologi, som giver plads til den ikke-identitet, den tingenes uorden og den vildskab og faren vild, som nødvendigvis må være et menneskeligt vilkår, før den unge begynder at skabe kronologisk orden i sin fremtidsorientering.

REFERENCER:

Barnes, A., Bassot, B., & Chant, A. (2011). *An introduction to career learning and development*. Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203841877>

Barnes, S.-A., Bimrose, J., Brown, A., Kettunen, J. & Vuorinen, R. (2020). *Lifelong guidance policy and practice in the EU: Trends, challenges and opportunities*. Final report. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Publications Office. DOI: <https://doi.org/10.2767/91185>

Caprile, M., Palmén, R., Sanz, P., & Dente, G. (2015). *Encouraging STEM studies: Labour Market Situation and Comparison of Practices Targeted at Young People in Different Member States*. Directorate-General for Internal Policies, Policy Department A: Economic and Scientific Policy. European Parliament.

DEA (2019). *Hvordan får vi STEM på lystavlen hos børn og unge – og hvilken rolle spiller køn for interesseskabelsen*. Tænk tanken DEA.

Einarsdóttir, S., Thomsen, R., Hansen, J. D., Berg, E., Ruusuvirta-Uuksulainen, O., Jensen, I., & Kjærgaard, R. (2023). Career Education in the Nordic Countries: A Comparison of National Legislation and Compulsory School Curricula. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, 4(1), pp. 97–112. DOI: <https://doi.org/10.16993/njtcg.6>

EVA [Danmarks Evalueringsinstitut] (2022a). *Kommunernes samarbejde med grundskoler om udskolings- og vejledningsindsatser*.

EVA [Danmarks Evalueringsinstitut] (2022b). *Samarbejde om unges overgang til ungdomsuddannelse. Lærere og vejlederes fælles arbejde med vejledning i udskolingen*.

Plotnikof, M. & Pors, J.G. (2024). Let's dream big! Affecting future female workers through governmental atmospheres, *Organization*, online first.

Undervisningsministeriet (2017). *Bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse*.